

HAVASXON SHOKIROVA

TA'LIMDA INNOVATSION
TEKNOLOGIYALARNING
O'RNI

МАЖБУРИЙ
НУСXA

Toshkent
«Yangi asr avlodi»
2013

81.2 ŷ₃-9- 98. uuuuu

UO'K: 811.512.133

KBK: 81.2 ŷ₃ - 92.3

Sh-74

Shokirova, Havasxon

Ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'рни. Qo'llanma.
/ Havasxon Shokirova. T.: Yangi asr avlodi, 2013. - 20 b.

ISBN 978-9943-27-086-2

Yangi pedagogik texnologiyalar ta'lim samaradorligini oshirishda, o'zbek tilini takomillashtirishda, barkamol avlod tarbiyasida asosiy vositalardandir.

Filologiya fanlari nomzodi, Xalq ta'limi a'lochisi Havasxon Shokirovaning izlanishlari samarasi bo'lgan mazkur kitobchadan ta'lim jarayonida yangi uslubiy qo'llanma sifatida foydalanish mumkin.

UO'K: 811.512.133

KBK: 81.2 ŷ₃ - 92.3

HD 42091
091

ISBN 978-9943-27-086-2

© Havasxon Shokirova, «Ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'рни», «Yangi asr avlodi», 2013-yil.

2018/12 A 10508	Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
-----------------------	---

TA'LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan buyon ulkan islohotlar va taraqqiyot bosqichini bosib o'tdi. Ushbu taraqqiyot va bunyodkorlik yo'lida barkamol avlodning o'rni juda katta. Mamlakatimiz rivoji taraqqiyotining asosi ta'lim tizimining sifatli va mukammalligi bilan ham bog'liq. Shu bois «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ning maqsadi ta'lim sohasini tubdan isloh qilish, uni o'tmishdan qolgan mafkuraviy qarashlar va sarqitlardan to'la xalos etish, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida, yuksak ma'naviy va ahloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali kadrlar tayyorlash milliy tizimini yaratishdan iborat.

Ta'lim muassasalarida ta'lim jarayoni sifatini ko'rsatib beruvchi ilg'or, har tomonlama ilmiy – metodik jihatdan asoslab berilgan uslublarning – yangi pedagogik texnologiyalarning maqsadi – Respublikamizning ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan yosh istiqbolli pedagog kadrlarga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rgatish, pedagogika va psixologiya fanlariga oid bilimlarini yanada mustahkamlash va olgan bilimlarini o'quv-tarbiya jarayonida qo'llay olishga o'rgatish, shuningdek, ularga pedagogik mahorat sirlarini ochib berishdan iborat.

O'quv jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash va ulardan unumli natija ola bilish pedagogdan katta salohiyat hamda mahorat talab

etadi. O'zbek tili ta'limini takomillashtirishda ham pedagogik texnologiyalarning o'rni beqiyos. Bizga ma'lum bo'lgan, o'zlashtirilgan texnologiyalardan farqli ravishda izlanishlarimiz samarasi bo'lgan yangi usullarni taqdim etamiz:

1-usul: Har bir o'zbek tili, ya'ni ona tili darsi yangi biror bir mavzu asosida quriladi. Bu rejada berilgan mavzudan tashqari qo'shimcha mavzu bilan belgilanadi.

Masalan: «Haqiqat», «Yolg'on haqida», «Munofiqlik va uning alomatlari», «Sir», «Do'stlik nima?», «O'zimni yengaman», «Ta'sir qilish kuchi», «Istaklar va maqsadlar» kabi turli mavzular bilan darsning tashkiliy qismida bir oz suhbatlashib, o'quvchilar fikriga oydinlik kiritib olinadi hamda dars davomida tuzilgan gaplar, keltirilgan hikmatli o'gitlar, maqollar shu mavzuga yo'naltiriladi. Bu usul barcha sinflarda qo'llanilishi mumkin bo'lib, «Suhbatdosh» deb nomlanadi.

2-usul: «Olma terish» mashqi deb nomlanib, undan o'zbek tilining grammatikasida foydalanish maqsadli bo'ladi. Olma shakllari ortida o'zbek xalqi maqollarining yarmi yoziladi. O'quvchi maqolning yarmini olma shakli ortidan o'qib, uning davomini topib berishi kerak. Bundan tashqari o'sha gapning sodda yoki qo'shma gap ekanligi, sodda, qo'shma gapning qaysi turiga mansub ekanligini aytishi lozim. «Gapning maqsadga ko'ra turlari» mavzusida ham qo'llash mumkin. Bu bilan o'quvchi kutilmagan holatlarda o'zini tuta bilishi va topqirligi, qadriyatlarimizga hamda o'zbek xalq og'zaki ijodiga hurmati ortadi. Birinchidan, ushbu usul yakka holda o'zaro qo'llanilishi mumkin. Ikkinchidan guruhlar ishi e'lon qilinib, «Kim ko'p olma terish?» misolida ham bajarilishi mumkin.

3-usul: «O'zingni yelpi» O'quvchilar shu usul bilan barcha o'tilgan mavzularni takrorlashlari va mustahkamlashlari mumkin.

Masalan: Bir o'quvchi taklif qilinib, unga yelpig'ich beriladi. O'quvchilar yoki boshqa guruh o'quvchilari tomonidan savollar beriladi. O'quvchi savolga tez javob berishi lozim. Javob berolmasa, yelpig'ich bilan o'zini yelpiydi. Agar yelpig'ichda o'zini yelpish esidan chiqsa, mag'lub bo'lib, o'yindan chiqadi. Javob berolmasa ham o'zini yelpisa keyingi savolni qabul qilishi mumkin bo'ladi. Shunday qilib, o'yin oxirida nechta savoldan nechtasiga javob bergani hisoblanadi. Bu usul bilan o'quvchi ziyrak, dono, epchil, bilimli bo'lishga harakat qiladi. Hozirjavob bo'lishga intiladi. Xotirasi mustahkamlanadi.

4-usul: Klaster usuli ta'lim jarayonida ancha ma'lum va mashhur bo'lib, ushbu usul orqali ko'p mashqlarni bajarish mumkin. Klaster usulida «Kungaboqar» texnologiyasini ishlab chiqdim. Bunda bir nechta kungaboqarlar olinib, ularning orqasiga gaplar yoki so'zlar yoziladi. Qizig'i shundaki, kungaboqarlar yarimta bo'lib, gapning yarmi kungaboqarning yarmiga, qolgani boshqa qismiga yoziladi. Bir - biriga mos tushuvchi yarim kungaboqarlarni keltirganda gap ham butun holga kelishi (ya'ni mazmun, shakl muvofiqligida), kungaboqar ham to'liq shaklga kelishi lozim. Bu esa o'quvchida harakat tezligi, topqirlik, mantiqiy muvofiqlikni shakllantiradi. Estetik didini oshiradi. Ushbu usul 7-8-9-sinflarda morfologiya va sintaksisda qo'llansa, 5-6-sinflarda fonetika va leksikologiya bo'limlarida ham foydalanish mumkin.

5-usul: «Ko'zgu» deb nomlanib, guruh ishida o'z natijasini beradi.

Ikki guruhdan o'quvchilar navbati bilan bir- birini ta'riflaydilar. 1- o'quvchi ikkinchi-o'quvchining ijobiy

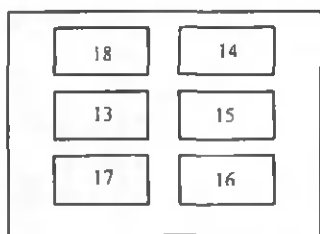
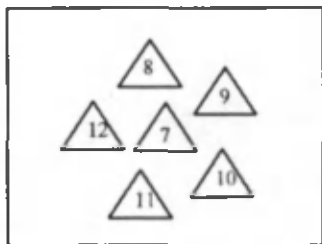
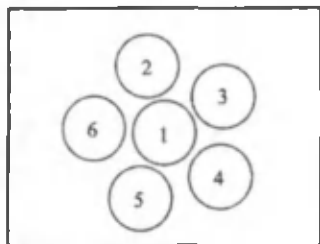
va salbiy xislatlarini soʻzlaydi. Ikkinchi-oʻquvchi tinglab, gaplar tarkibidagi sifatlarni, ularning turlarini topib beradi. Mazkur usul nafaqat sifat soʻz turkumi, balki ot yoki feʼl soʻz turkumini oʻrganishda ham qoʻl keladi.

6-usul: Navbatdagi pedagogik texnologiya «Javoblar raqamlarda» deb nomlanadi. Albatta, bu usul ozroq tayyorgarlikni talab etadi. Sababi 4 yoki 5 gacha yozilgan raqamlar oʻquvchilar qoʻlida boʻlishi lozim. Ushbu usul ham oʻquvchilar tezkorligi va hozir-javobligini shakllantiradi.

7-sinfda rejada berilganidek, koʻmakchi, bogʻlovchi, yuklama mavzulari oʻtiladi. Oʻqituvchi shartli ravishda koʻmakchini - 1, bogʻlovchini - 2, yuklamani - 3 deb belgilab oladi. Oʻqituvchi misollar keltirganda ularning tarkibida koʻmakchi kelsa, oʻquvchi 1 raqamini, bogʻlovchili misol keltirsa 2 raqamini, yuklamali misol aytganda 3 raqamini koʻrsatishlari lozim. Raqamlarning toʻgʻri koʻrsatilishi oʻquvchilarning bilim darajasini belgilaydi. Ushbu usulni «Soʻz birikmasining birikish usullari» mavzusida moslashuv -1, boshqaruv -2 bitishuv- 3 misolida ham qoʻllash yuqori natijani koʻrsatadi. Yuqorida keltirilgan interfaol usullar oʻquvchi faoliyatini oshiradi. Oʻquvchilarni ushbu usullarda, umuman dars jarayonida partalarga joylashtirish ham asosiy oʻringa ega. Oʻquvchilar koʻpincha ona tili darslarida koʻramizki, 3 guruhga boʻlinib parta atrofida aylana shakllarida oʻtqaziladi. Bunda koʻp oʻquvchilar doskaga orqasini qilib oʻtirishga va bir - birlarini doskadan toʻsishga majbur boʻladilar. Bunday usulni adabiyot yoki yozish kamroq qoʻllanuvchi fanlarga tatbiq etish mumkin. Ona tili darslarida yozuv, husnixat kabi masalalar ham asosiy sanalishini unitmaslik kerak.

“SUPER LOTTO” TEXNOLOGIYASI

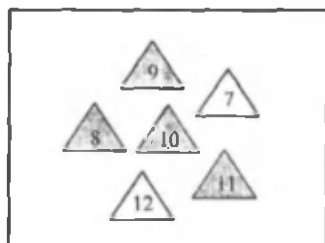
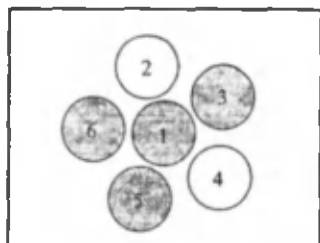
Sinfdagi barcha o'quvchilar lototron yordamida sharikhchalar olib undagi raqamlar bo'yicha guruhlariga bo'linadilar. Har bir guruhda 6 tadan o'quvchi bo'lishi lozim. Guruhlar soni 3 yoki 4 ta bo'ladi. Har bir guruhda vatman qog'ozlar (ulardagi 6 ta aylana (uchburchak, to'rtburchak) shakllari kesib olingan va turli ranglarga bo'yalgan. Aylana shakllari to'rtburchak, uchburchak shaklida bo'lishi ham mumkin) beriladi:

O'quvchilar guruhlariga bo'linib, joylashib olishgach, o'qituvchi ularga o'tilgan mavzular yuzasidan savollar beradi. Qaysi o'quvchi javobni to'g'ri bersa, kesib olingan shaklni o'z joyiga qo'yib skotch bilan yopishtiradi. Savolga javob berolmasa, kesib olingan shaklni joyiga qo'ymaydi va ana shu joy ochiq va bo'sh qoladi. Shunday qilib o'quvchilar kuchli savollar bilan sinaladi. Ushbu texnologiya

kuchli ilmiy savollarga kuchli ilmiy javoblar talab qilishi va o'quvchi bilimlarini keskin oshirish bilan ajralib turadi. Kesib olingan shakl joyiga qo'yilmasa guruhdan necha o'quvchi to'g'ri javob bermagani kunday ravshan bo'ladi va har bir o'quvchi hamda guruh aniq baholanadi.

Ushbu usul so'ngida vatman qog'ozlar doskaga magnitlar yordamida yopishtiriladi. Guruhlar bir-birining ishlarini xolisona baholashlari mumkin. Bunda masalan, quyidagicha holat kuzatilishi mumkin:

Eslatma: berilgan savolga javob berolmagan o'quvchi shaklni joyiga qo'ymaydi. Lekin darsda hech qanday masala ochiq qolmasligi uchun o'z guruhidan yoki boshqa guruhdan bo'lgan o'quvchi aynan shu savolga o'rinli javob berib ball to'plashi mumkin.

Ushbu mashq kompyuter texnologiyasida qiziqarli va sifatli tashkillanishi mumkin.

“Yaproqlar raqsi”

Dastlab o'quvchilar 4 yoki 6 guruhga bolinadilar. O'rtaga stol qo'yilib, unda rangli, xilma-xil katta-kichik yaproq shakllari joy olgan bo'ladi. Guruhdagi o'quvchilar ham yaproqlardan bittadan tanlab oladi. Tanlab olingan yaproqlar ortiga istalgan so'zni yozadi. O'qituvchi tomonidan tayyorlangan savatchaga yuqoridan tashlaydilar. Yaproqlar har xil rangda,

har xil bo'lganligi uchun ajoyib ranglar jilosi va "Yaproqlar raqsi" hosil qiladi. Bu esa o'quvchilar ko'zini quvnatadi. Yozishdan charchagan ko'zlarga dam beradi. O'quvchilarning estetik didini oshiradi. Tabiatga mehr ortadi. O'quvchilar yana 6 tadan yaproq oladilar. Guruh o'quvchilari o'rtasida nechta yaproq yig'ilgan bo'lsa, shuncha gap tuzish lozim bo'ladi. Yoki shu so'zlardan bog'lanishli matn tuzish og'zaki nutqni o'stirishga o'quvchi nutqining ravon, boy bo'lishiga xizmat qiladi. Guruhlarning qay darajada bajara olishi tekshiriladi. Guruhlar topqirlikni, hamjihatlikni oshiradi. Necha o'quvchi topshiriqni bajara olmaganligiga qarab guruhlariga baho beriladi.

Piramida

Ushbu usulda chizilgan piramidaning shakli zarur bo'ladi. Agar bu multimedia yoki kompyuterda ko'rsatilsa maqsadga muvofiqdir. Piramida shakli o'quvchi uchun "Ilm mamlakati" ro'lini o'taydi. O'quvchilar bir necha guruhga bo'linadilar. Piramida "Ilm mamlakati" deb ko'rsatiladi. Guruhlarga topshiriq beriladi. Topshiriqlarni to'g'ri bajargan guruh yoki o'quvchi piramidaning pog'onalaridan bosqichma-bosqich yuqorilaydi. Eng yuqori pog'onaga ko'tarila olgan guruh yoki o'quvchi o'z bayrog'ini tukadi va g'olib bo'ladi.

Kompyuterda ishlanganda ham o'quvchi yoki guruh, o'z bayrog'ini piramidaga joylashtirib, "Guruh sardori" yoki "Dars sardori" etib tayinlanadi.

Ushbu usulda AKTdan keng foydalaniladi. O'quvchilar topshiriqni kompyuterda bajara oladilar. O'quvchilar yoki guruhlar o'rtasida samaradorlikka intilish keskin oshadi.

Zanjir

“Zanjir” usuli o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqining rivojlanishi uchun samarali omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Ushbu usulni butun sinf o'quvchilari bilan birgalikda bajarisa bo'ladi. Uni partama-parta yoki yonma-yon turib to'liq sinf o'quvchilari bilan bajarish mumkin, shunda “Zanjir” hosil qilinadi. Mazkur usul bilan bog'laishli matn, hikoya tuzishlari mumkin.

O'quvchilar estafeta sifatida bayroq, lenta yoki oddiy cho'pni bir-biriga berib boradilar. Qaysi o'quvchi topshiriqni bajara olmasa zanjir uzilgan hisoblanib, u o'yindan chiqadi. O'quvchilar “zanjirni ulab” yana davom etadilar. Ushbu usulni yakunlagan o'quvchilar joy-joylariga o'tiradilar, hosil qilingan matnni xotiralarida tiklab daftarlariga yozadilar. Daftarlarga yozilgan matnlarni to'g'ri, xatosiz va tushirib qoldirilmay yozilishi o'qituvchi tomonidan yoki guruhlarning, o'quvchilarning biri-birini tekshirishi, munosib baholashi bilan yakunlanadi.

“Aksini toping” usuli

Mazkur usul tezlik bilan bajarilishi, o'quvchilarni topqir, zukko bo'lishga chorlashi hamda tilimizdagi zid ma'noli so'zlarni bilishga, farqlay olishga o'rgatishi bilan ajralib turadi. “Aksini toping” usuli kichik guruhlarga bo'lingan holda bir-biriga savol tariqasida berilib bajarilishi mumkin.

Usul quyidagicha: o'quvchilar guruhlarga bo'linib oladilar. 1-guruh o'quvchisi ikkinchi guruh o'quvchisiga qarab, jumladan “ega” desa ikkinchi guruh o'quvchisi “kesim” deyishi yoki “gap” desa “so'z” “chol” deb aytsa uning aksi “kampir”, “tun” deyilsa “kun” degan zid ma'noli so'zlarni aytmog'i lozim

bo'ladi. Ushbu usul mavzuni yaxshi o'zlashtirib olish uchun yaqindan yordam beradi. So'zlarning aksini topa olmagan o'quvchilar o'z guruhini orqaga tortadilar va past ball bilan baholanadilar. Albatta, g'olib bo'lishni istagan guruh o'quvchilari hamjihatlikni oshiradilar.

“Kabutardan xabar” usuli

“Kabutardan xabar” usulida o'quvchilar ikki guruhga ajralib, ikki tarafga qarama-qarshi tarafga bir-birlariga qarab turib olishlari bilan boshlanadi. Bir tekisda saf tortgan o'quvchilar ularga raqib ikkinchi guruh sanaladi. Ushbu guruhlarni nomlash ham mumkin. O'quvchilar bu usulni bajarishda qog'ozdan yasalgan kabutardan foydalanadilar. Kabutarga topshiriq yoziladi yoki topshiriq yozilgan qog'ozcha joylashtiriladi. Raqib guruh tomonga kabutar uchiriladi. Kabutar kimga borib tushsa, o'sha o'quvchi topshiriqni bajarishi kerak. Kabutardan xabar olgan o'quvchi u yerda yozilgan topshiriqni bajara olmasa, o'sha guruhdan boshqa o'quvchi bajarishi mumkin. Topshiriqni bajara olmagan o'quvchi o'z xato va kamchiliklarini tuzatishga harakat qiladi. Shunday qilib, guruhlar bir-biriga topshiriq yoki savol berish orqali bir-birlarini kuchlarini sinab oladilar. Savol tuzishni ham yoki topshiriq berishni o'rganadilar. Guruhlardan eng bilimli o'quvchilar saralanadilar. Mazkur usul o'quvchilarni kabutar yasashga, qo'l mehnati bilan nimanidir hosil qilishga undaydi. Bu esa bolalarni kichik yoshdan boshlab mehnatsevar va topqir qilib tarbiyalaydi.

“Muzqaymoq”

Ushbu usul “Muzqaymoq” deb nomlanadi. Bolalikda kim ham muzqaymoqni sevmagan, deysiz. Uni nomini eshitgan bolalar mazkur usul haqida tezroq bilishga oshiqadilar.

Usul quyidagicha tushuntiriladi:

Muzqaymoq surati tushirilgan vatman qog‘ozga 9 ta bo‘sh katakchalar chizilgan bo‘lib, o‘quvchilar ushbu muzqaymoq so‘ziga mos so‘zlarni topib qo‘yishlari lozim bo‘ladi. Asosiysi shundaki, yozilishi kerak bo‘lgan so‘zlar 9 ta harfdan iborat bo‘lib, muzqaymoq so‘ziga qofiyadosh so‘zlar topib yozilishi shart. Bunda o‘quvchilar qo‘shma so‘zlar va juft so‘zlar hosil qilish malakalarini o‘stiradilar. Ushbu usul o‘quvchilar topqirligi, zukkoligi va ijodkorligini oshiradi. Hosil qilgan topilma so‘zlar quyidagicha bo‘lishi mumkin: “Muzqaymoq”, “Ko‘zmunchoq”, “Choy – qaynoq”, “Ko‘z – chaqnoq”, “Bor – qalpoq”, “Men – oppoq”, “Sen – jarroh”, “So‘z – chaqmoq”.

“Grammatika bozori”

“Grammatika bozori” usulida o‘qituvchi turli xil mevalar shakllaridan yoki rang-barang rangli shakllardan foydalanib, ularning ortiga grammatik tushunchalar, masalan, to‘ldiruvch, hol, gap, so‘z birikmasi va shu kabilar yoziladi. O‘quvchilar ulardan qay birini tanlab olsa, unga doir tushunchalarni bayon etmog‘i lozim. Ushbu usulni yakka yoki guruh bo‘lib bajarish mumkin.

Bunda o‘quvchining topqirligi, zukkoligi oshadi. So‘z boyligi takomillashadi. Nutqi ravonlashadi. Bilim, ko‘nikma va malakasi ortadi, darsdan-darsga shakllanib boradi.

DARS JARAYONIDA HARAkatLI METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARASI

Dars – ta’limda eng muqaddas jarayon. O’qituvchi va o’quvchilar uchun bu birdek ma’suliyatli va muhim bo’lishi lozim. Oquvchining dars jarayonida o’tgan vaqtini hech kim qaytarib bera olmaydi. O’qituvchi o’quvchining har bir o’tgan oniga javobgar. Shu sabab “dars muqaddas” deya ta’riflaymiz. Bugungi kun talabiga ko’ra o’qituvchi dars jarayonini mohirlik bilan tashkillashi, vaziyatdan kelib chiqib, dasturga ko’ra osonlashtirishi, oddiylashtirishi yoki murakkablashtirishi, o’quvchilar ruhiyatiga ta’sir etishi, ular sog’ligiga e’tibor berishi darkor.

Har bir darsning samarali, unumli va biz kutgan-dek natija berishi uchun har bir dars diqqat markazida o’quvchi turushini unutmazligimiz kerak, albatta.

Dars jadvalida, istaymizmi-yo’qmi, 5-6 soatlarda ham aniq fanlar va turli fanlar bo’yicha murakkablashgan mavzularga duch kelishimiz mumkin. Yoki o’quvchilar shunday ruhiyatdagi, ular kayfiyatini ko’tarib undan keyin darsga kirishish, mavzularni interfaol harakatli mashqlar yordamida singdirish unumli bo’ladi.

Bunday jarayonda berilgan bilim o’quvchi dunyo qarashini shakllantirishga xizmat qilishi bilan birga bilimni oshirib, sog’ligini ham mustahkamlaydi.

Ma’lumki, harakatli mashqlar ta’limning har bir turida maktabgacha ta’limdan tortib umumta’limgacha keng qo’llaniladi. Bunday harakatli metodlarning sinab ko’rilgan bir necha yangi turlarini keltirib o’tamiz.

“Poyezd” mashqi

Asosiy qism: O‘quvchilarga mashq haqida ma‘lumot berish.

Mashqning tavsifi: o‘quvchilar partadan tashqariga chiqib, bir qator bo‘lib tiziladilar.

Keyingi qadam: o‘quvchilar poyezdga o‘xshab birin-ketin partalar orasidagi yo‘laklardan yuradilar. O‘qituvchi ular “poyezd bo‘lib” yurayotganlarida “poyez bo‘lib yuramiz, poyez bo‘lib yuramiz, uch burchakka bo‘linamiz” deganda 5 tadan turib olishlari lozim bo‘ladi. Ortib qolgan yoki burchaklarga bo‘lina olmagan o‘quvchilar o‘z joylariga o‘tiradilar.

Ushbu harakatli mashq o‘quvchilar miya faoliyatini yaxshilaydi, kayfiyatini ko‘taradi. Ishchanlik va hamjihatlikni oshiradi.

“O‘zbekiston mevalari” mashqi

O‘quvchilar dastlab o‘tirgan o‘rinlarida O‘zbekiston mevalarining o‘zlariga yoqqan 4 yoki 5 xilini sanab chiqadilar. Namuna quyidagicha: olma, anor, nok, behi.

Shundan so‘ng mashq haqida ma‘lumot beriladi.

Mashqning tavsifi: o‘quvchilar mevalarning nomlarini aytib guruhlariga bo‘linib olishgach, bir-birlariga qarab aylana shaklida turib oladilar. Bunda turli mevalar nomlarini olgan o‘quvchilarning aralashib turib olishiga va ularning oralari zich bo‘lmasligiga ahamiyat bermoq lozim. O‘qituvchi “olmalar” deyishi bilan olma nomini olgan o‘quvchilar joylarini o‘zgartirishlari, “anor” so‘zi aytilganda barcha, “anorlar” joylarini o‘zgartirib bo‘sh o‘rinlarni egallashlari darkor. Qaysi o‘quvchi joy topa olmasa, mashqdan chiqadi.

“Koptok” mashqi

Asosiy qism: o'quvchilar ushbu mashqni bajarishda ziyraklik, serharakatlik, topqirlik qanchalik ahamiyatga egaligi haqida tushunadilar. Mashq haqida ma'lumot oldilar.

Mashqning tavsifi: o'quvchilar ikki guruhga bo'linib, bir-birlariga savol berib, koptok otadilar. Koptokni ilib olgan o'quvchi savolga javob berdi. O'zi ham savol berib, koptokni boshqa o'quvchiga otadi. Berilayotgan savollar mavzuga doir yoki mavzudan tashqaridan chalg'ituvchi savollar berilishi mumkin. Muhimi, savollar qisqa, aniq, lo'nda bo'lishi lozim.

“Xo'p” mashqi

Asosiy qism: o'quvchilar ushbu mashqni bajarishda o'z partalarida doimgidek o'tirishlari mumkinligini tushunishlari kerak. Ushbu mashqda fanlararo bog'lanish mavjud bo'lib, o'quvchilar tezlik bilan bajarishlari, diqqatni jamlash talab etiladi.

Mashqning tavsifi: o'quvchilar birin-ketin 1, 2, 3, 4 kabi sonlarni sanab ketadilar, ammo har safar beshlik sonlarga kelganda raqam o'rniga “xo'p” so'zini aytish lozim. Masalan: 1, 2, 3, 4, “xo'p” 6, 7, 8, 9 “xo'p” kabi.

Mazkur o'yinda har bir beshlikda “xo'p” so'zini aytmasdan 5, 10, 15, 20, 25, 30 kabi sonlarni aytib yuborganlar o'yindan chiqadi. Ushbu mashqda butun sinf qatnashadi.

“Bayroqcha kimda?”

Asosiy qism: o'quvchilar mashqni bajarilishini tushunib olishlari, vaqtdan unumli foydalanishni o'rganishlari darkor.

Mashqning tavsifi: o'quvchilar partama-parta o'tirgan holda ushbu mashqni bajarishlari mumkin. Guruhlarga, zvenolarga bo'linib olib borish, musobaqa sifatida uyushtirish mumkin. Birinchi o'quvchiga bayroqcha beriladi. U topshiriqni bajarib, ikkinchisiga topshiradi. Topshiriq maqol, mavzuga oid atamalarni aytib berishdan iborat bo'lishi, o'tilgan mavzularga doir so'z va tushunchalarni takrorlash bo'lishi mumkin. Aytolmagan o'quvchi mashqdan chiqadi.

“Bayroqcha” o'quvchilar qo'lidan qo'lga o'tadi. Topshiriqni bajarolmay qolgan guruh bayroqchani narigi guruhga beradi.

“Estafeta” mashqi

Ushbu mashqlar musobaqa sifatida xattaxtaga so'z yozish, she'r aytish misolida yoki parta boshidan oxirigacha koptok yoki g'ildirak yumalatish sifatida bajarilishi mumkin.

Mazkur mashqlar qiziqarli, harakatli bo'lib, mashq boshidan oxirigacha o'quvchilar bir-biri bilan inoq, hamjihat bo'ladilar.

Ko'rib o'tganimizdek, harakatli metodlar o'quvchinig mavzuni o'zlashtirishiga, o'qituvchi kutgan natijaga – sifat va samaradorlikni oshiruvchi omil vazifasini o'taydi. Dars jarayonida harakatli metodlar o'quvchilarda quyidagi sifatlarni shakllantiradi:

- Kayfiyatni ko'taradi;
- Miya faoliyatini rivojlantiradi;
- Qon aylanishini yaxshilaydi;
- Yangilikni tez ilg'aydi;
- Hamjihatlik oshadi;
- Xotira mustahkamlanadi;
- Topqirlik, sezgirlik vujudga keladi;
- Samimiyat hosil bo'ladi;
- Charchoq yo'qoladi;

· Tinglash madaniyati yuzaga keladi.

Xullas, ko'rinadiki, mazkur metodlar o'qituvchi va o'quvchi uchun maroqli bo'lib, darslarning rangbarang bo'lishini ta'minlaydi.

DARS JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH

Til ta'limida **AKT** – axborot kommunikatsion texnologiyadan foydalanish o'quvchining mustaqil mushohada yuritishiga, so'z boyligini oshirishiga, xotirasini mustahkamlashga, to'g'ri yozish ko'nikmasining shakllanishiga, tasavvurlarining kengayishiga, tezkorlik bilan topshiriqlarni bajarishga va vaqtdan unumli foydalanishga yordam beradi.

Ona tili va adabiyot darslarida kompyuter orqali o'quvchilar javobini, faolligini tekshirib olish eng samarali usullardandir. Dars jarayonida test, krossvord, skanvord, rebus, chaynvord kriptogramma kabi vositalardan foydalanib, o'quvchilarni faollashtirish mumkin. Bunda testlar yoki rebuslar kompyuterga kiritilib, o'quvchilarga havola etiladi. Bunda testni, rebusni bir vaqtning o'zida barcha o'quvchilar yechishi, krossvordga javob topishi mumkin. Bu esa o'quvchining mustaqil ishlashiga ko'mak beradi.

Har bir o'qituvchi o'zining fani bo'yicha Microsoft Exsel 2007 elektron jadval muharriri yordamida turli xil nazorat testlari, rang-barang krossvordlar, grafiklar yaratishlari mumkin.

Shu o'rinda bunday o'qitish metodida ovozi animatsion vositalardan foydalanish ham o'quvchining mavzuni to'g'ri tushinishiga, o'z-o'zini tekshirishga, xatolarini to'g'ri anglashga o'rgatadi.

Jumladan, amalda bajarish yoki ko'rish qiyin bo'lgan jarayonlarni kompyuter vositasida namoyish

2019/14 A 10508	Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
-----------------------	--

etish va buni animatsiyali slaydlar yordamida o'quvchilar ongiga yetkazish yaxshi natija beradi.

Bundan tashqari darslarda va darsdan tashqari tadbirlarda, to'garaklarda veb-kamera orqali mashhur kishilarni-olim, shoir-u yozuvchilarni taklif qilib, ularni o'quvchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotga kiritish mumkin.

Shuningdek, darslarda internet tarmog'idan keng foydalanish undagi, ma'lumotlar bazasidan istalgancha yangi ma'lumot yig'ish, ularni umumlashtirish va tahlil qilish hamda yangi ma'lumotlar bazasini tashkil etish o'quvchilar uchun darsning maroqli bo'lishini ta'minlabgina qolmay, ularga turli imkoniyatlar yaratadi.

Kompyuter dasturlari va internetdan foydalanib muammoli darslar yoki muammoli vaziyatlar hosil qilish, ularni kichik guruhlarda yoki individual tahlil qilish, muammoning yechimini topish, virtual sayohat darslarini uyushtirish o'quvchilar faolligini oshiradi.

Bunday darslar o'quvchilar xotirasida bir umr o'chmas iz qoldirib, ta'lim sifatining keskin oshishiga, fanga bo'lgan ishtiyoqining o'sishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Pedagogik texnologiyalar ta'lim tizimida bugungu kunda keng tus olgan va o'z natijasini ko'rsatayotgan usullardandir. Pedagogik texnologiyalarning pedagogik mahorat bilan o'rgatilishi yangi usullarning yosh avlod tarbiyasining komil inson bo'lib yetishishining muhim omili bo'lib xizmat qiladi. Bu yo'lda yangi pedagogik texnologiyalarning ahamiyati quyidagicha:

- O'quvchi yoki talaba harakatlarini muayyan tartibga soladi;
- Erkin fikrlashni o'rganadi;

- Fanga bo'lgan ixlosi va ishtiyoqi oshadi;
- Yashirin iqtidori namoyon bo'ladi;
- Ijodkorligi ortadi;
- Ko'nikma va malaka hosil qiladi;
- So'z boyligi oshadi;
- O'zini tuta bilish, so'zlash, savol, javob berish, kiyinish madaniyati shakllanadi;
- Qobiliyat rivojlanadi;
- O'zini va boshqalarni nazorat qiladi, boshqara oladi;
- Xotirasi mustahkamlanadi;
- Vazifalarni to'g'ri va aniq anglab oladi;
- O'z oldiga maqsad qo'yadi;
- Maqsad sari izchil harakatlanadi;
- Izlanadi;
- Uyushish va hamkorlikni o'rganadi;
- Fikrlash, dunyoqarash o'sadi;
- Yangilikni tez ilg'aydi;
- Komil inson sifatida rivojlanadi;
- O'zlashtirgan bilimlarini targ'ib etuvchi, kasbiy yo'naltiruvchi barkamol inson sifatida gavdalanadi.

Xulosa qilib aytganda, yangi pedagogik texnologiyalar ta'lim samaradorligini oshirishda, o'zbek tilini takomillashtirishda, barkamol avlod tarbiyasida asosiy vositalardandir. Darhaqiqat, Prezidentimiz I.Karimov ta'kidlaganidek: «Zamonaviy o'qituvchi - kelajak bunyodkori, yangi pedagogik texnologiyalar, nazariyalar, konsepsiyalarning tadqiqotchisi, foydalanuvchisi va targ'ibotchisidir».

2700 us-u.

MUNDARIJA

Ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'rni	3
"Super lotto" texnologiyasi	7
"Yaproqlar raqsi"	8
Piramida	9
Zanjir	10
"Aksini toping" usuli	10
"Kabutardan xabar" usuli	11
"Muzqaymoq"	12
"Grammatika bozori"	12
Dars jarayonida harakatli metodlardan foydalanishning samarasi	13
"Poyezd" mashqi	14
"O'zbekiston mevalari" mashqi	14
"Koptok" mashqi	15
"Xo'p" mashqi	15
"Bayroqcha kimda?"	15
"Estafeta" mashqi	16
Dars jarayonida AKTdan foydalanish	17
XULOSA	18

Uslubiy nashr

**HAVASXON SHOKIROVA
TA'LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR**

Muharrir Feruza QUVONOVA
Badiiy muharrir Uyg'un SOLIHOV
Texnik muharrir Surayyo AHMEDOVA
Kompyuterda sahifalovchi Feruza BOTIROVA

Bosishga 12.07.2013 y.da ruxsat etildi. Bichimi 84x108 1\32.
Bosma tobog'i 0,625. Shartli bosma tobog'i 1,05.
Garnitura «Bookman Cyr+Uzb». Ofset qog'oz.
Adadi 1000 nusxa. Buyurtma № 195.
Bahosi kelishiilgan narxda.

«Yangi asr avlodi» NMMda tayyorlandi.
Litsenziya raqami: AI № 198. 2011 yil 28.08 da berilgan.
«El-Press» MChJda bosildi.
100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.

Murojaat uchun telefonlar:
Nashr bo'limi – 278-30-52; Marketing bo'limi – 128-78-43
faks – 273-00-14; e-mail: yangiasravlodi@mail.ru